

Wetenschappelijke doorbraak-prijzen: graag, maar dan volgend jaar wel beter!

Machiel Keestra (column t.b.v. radioprogramma Swammerdam, 3 maart 2013 – voor streaming audio: www.amsterdamfm.nl)

Heeft u ook zo meegeleefd met het prijzencircus van de afgelopen anderhalve week? Heeft u ook zo genoten van de boeiende discussies over terechte en onterechte toekenningen, van de leerzame analyses van het werk van de prijswinnaars, hun reacties, en van de weldoorwrochte voor- en nabeschouwingen in de media? Maar laat ik wat specifiekere worden: nee, ik heb het niet over de prijsuitreikingen voor al die eendagsvliegers die een bling-bling beeldje in de wacht gesleept hebben voor de beste geluidseffecten of de beste animatie in een blockbuster. Nee, ook de prijzen voor de beste vrouwelijke bijrol of het beste productieteam kunnen me geen zier schelen. En ook vind ik het vooral vermoeiend om incestueuze of velleine reacties van de ene celebrity of de andere te horen, raak ik oververzadigd van reportages over jurken en hijgerige verhalen over wie met wie zoende op de rode loper.

Nee, voor de Oscars ben ik niet warm gelopen. Ik werd daarentegen zeer verrast door die andere en veel beter gedoteerde prijzen die opeens uitgereikt zijn – of beter, op onceremonieele wijze overgemaakt op bankrekeningen van een elftal wetenschappers verspreid over de wereld. Waarschijnlijk hebben de meeste luisteraars deze prijsuitreiking niet eens opgemerkt, want ze zijn volledig ondergesneuveld in het geweld dat alle media aan hun collega-medium ‘film’ besteedden. Ik heb het namelijk over de ‘Breakthrough Prize in Life Sciences’ die vier jonge miljardairs – waaronder de oprichters van Google en Facebook – opeens lanceerden en waarvan er eentje terecht gekomen is bij Hans Clevers, de president van onze eigen KNAW (en die overigens daarmee zelfs meer media-exposure kreeg dan hij zelf gegenereerd heeft in de teleurstellend stille maanden na zijn aantreden).

Anders dan in de Nederlandse media – die hadden het te druk met de Oscars voor special effects en grime - zijn deze miljardairs elders wel aan het woord gekomen. Zo hoorde ik Marc Zuckerberg (van Facebook) op de BBC vertellen dat het hen te doen was om de wetenschap aantrekkelijker te maken voor jonge mensen en studenten door het heldendom te erkennen van wetenschappers die creatief en met doorzettingsvermogen tot doorbraken in hun veld hebben gezorgd en zo ook een grote impact op ons aller leven zullen hebben. Interessant was het om hem – misschien zelfs met enige zelfspot? – te horen debiteren dat we tegenwoordig vooral sportlui en filmacteurs vereren en dat de prijzen bedoeld waren om ook wetenschappers in zulke spotlights te zetten. Bovendien, zei deze multimiljardair van onder de 30, verdienen mensen in de financiële en zakenwereld in verhouding op relatief makkelijke wijze veel geld terwijl wetenschappers vaak jarenlang worstelen met een probleem en dan niet eens veel overhouden als ze dat probleem opgelost hebben.

So far so good. Hoewel ik als wetenschapper altijd blij ben wanneer er aandacht voor de wetenschap is en er mij niet genoeg geld daaraan besteed kan worden wil ik toch met u dit paard eens flink in de bek kijken. Want het lijkt erop dat deze prijs nu al zijn kans gemist heeft en bovendien voor een wetenschappelijke prijs wel heel erg onbezonnen is. Daarom hier een paar welgemeende adviezen om volgend jaar het dit prijzencircus te verbeteren:

1. Maak veel beter gebruik van het zelfkritische vermogen van de wetenschap. Staat de sportwereld inmiddels in een kwaad daglicht vanwege dopingschandalen en

match-fixing, is het voor een niet-Amerikaanse film vrijwel onmogelijk om een Oscar voor beste film te krijgen, zo is de meritocratie van de wetenschap beter georganiseerd. Ja, ik weet het, ook daar komen hypes, datamassage en regelrechte fraude zoals die van onze landgenoot D.S. voor – maar anders dan in die andere domeinen kent de wetenschap procedures en normen waarmee wetenschappers zelf de bezem door de stal kunnen halen en niet hoeven te wachten op instrumenten van buitenaf. Transparantie en collegiale toetsing zijn daarbij cruciaal. Het is dan ook stuitend dat de 11 huidige prijswinnaars – hoe verdienstelijk zij allen ook mogen zijn – zijn verkozen op een tamelijk willekeurige en ontransparante wijze. Sterker nog: zij zijn geselecteerd onder leiding van de huidige baas van Apple, voorheen directeur van een gen-tech bedrijf, hetgeen verklaart waarom alle 11 uit de biomedische hoek komen. Niet toevallig dus dat moleculair geneticus Hans Clevers, die helemaal hier in Nederland boeiend onderzoek doet naar darmkanker en de rol van stamcellen daarbij, in de prijzen viel. Jammer genoeg vormen de huidige prijswinnaars tegelijk de jury voor de prijzen van volgend jaar zodat te vrezen valt dat de blikvernaauwing van dit jaar voortgezet wordt. Kortom: die procedure moet op de schop. Nodig bijvoorbeeld alle presidenten van nationale academies van wetenschap uit om te nomineren en selecteren.

2. Hiermee samenhangend is slecht te begrijpen waarom deze prijzen beperkt worden tot de levenswetenschappen. Als er binnen de wetenschap een domein is dat toch al dicht tegen het venture capital aanschurkt, waar invloed en erkenning wel liggen te wachten, dan is dat juist in de biomedische wereld en in de levenswetenschappen. Onderzoek naar kanker en de cognitieve neurowetenschappen krijgen alleen al een veelvoud van het geld dat naar de geesteswetenschappen stroomt, bijvoorbeeld. En dat terwijl het de vraag is of we met zijn allen op deze overvolle aarde wel gebaat zijn met nog meer onderzoekers die zich bezighouden met de verlenging van het leven van mensen die over het algemeen leiden aan welvaartsziektes. Zou het niet veel nuttiger zijn om onderzoekers op het schild te heffen die ons kunnen beleren over al die culturen waarmee wij in oorlog zijn? Of om het interdisciplinaire onderzoek te belonen dat helpt om computer-ondersteunde vertalingen te verbeteren? Of om archeologen die bijdragen aan ons broodnodige historische besef en ons bescheidenheid leren in het zonnetje te zetten? Kortom, om die wetenschappers te vereren die ook nu nog altijd in de schaduw staan van sporters, filmsterren en ook van de natuurkundigen van het CERN en de levenswetenschappers die nu weer in de prijzen vielen? Dus: voor volgend jaar graag echt een palet aan winnaars dat verrassend is en ons als toeschouwer ook tot reflectie dwingt.

3. Tenslotte een aanwijzing die in deze prijs-week vanzelfsprekend moet zijn. Immers, als het de bedoeling is om wetenschappers net zo te fetteren als dat met sporters en acteurs gebeurt, dan hoort daar natuurlijk ook uiterlijk vertoon bij! Het lijkt erop dat deze miljardairs werkelijk denken dat de hoogte van het bedrag – ongeveer een drievoudige Nobelprijs – er wel voor zal zorgen dat hun prijs alle aandacht krijgt die hij verdient. Blijkbaar zijn ze zozeer in de greep van de aandelenmarkt dat ze niet beseffen dat elders geld minder heilig is terwijl public exposure, eer en roem er nog steeds toe doen. Dus: huur de lui van de Academy awards in om deze waarachtige academici op een minstens even feestelijke manier in het zonnetje te zetten. En dan willen we niet alleen Michelle Obama voor de uitreiking van de prijs, maar ook dat Barack zelf aan Michelle de envelop geeft waaruit zij de prijswinnaar vist. En wedden dat deze academici heel wat beters te vertellen hebben dan die tenenkrommende nitwits in Los Angeles? Alleen voor de

rode-loper-parade en de jurken heb ik nog geen oplossing gevonden want van de 11 zijn er maar 3 vrouw. Maar wat ik daarvan vind bewaar ik tot een volgende keer...